

რეცენზია

ნანა ტონია

პროფესორი, თსუ

**რეცენზია წიგნზე – „ანტიკური ხანის ბერძნულ-ლათინური
წარწერები, როგორც საქართველოს ისტორიის წყარო“
ავტორები: ნათია ფიფია, ეკატერინე კობახიძე, თელო ღუნდუა**

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ეპიგრაფიკული მასალა ისტორიის შესწავლისთვის მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენს. როგორც წესი, წარწერები ამა თუ იმ ისტორიული ფაქტის თანადროულად იქმნება და წერილობითი, განსაკუთრებით, ლიტერატურული წყაროებისგან განსხვავებით, მოკლებულია მოვლენის მხატვრულ ინტერპრეტაციას ან ქრონოლოგიურ უზუსტობებს.

ანტიკური ხანის საქართველოს ისტორიის შესასწავლად არქეოლოგიური მასალის გარდა, ფართოდ გამოიყენება წერილობითი წყაროებიც. ანტიკური ხანის მოვლენების ამსახველი ქართული წერილობითი წყაროები, სამწუხაროდ, გვიანდელი ეპოქისაა და ანტიკურ ხანას რამდენიმე საუკუნითაა დაშორებული (მაგ., „ქართლის ცხოვრება“; „მოქცევაი ქართლისაი“ და ა.შ.). რაც შეეხება სხვა ენაზე არსებულ თხზულებებს, რომელთა ძირითადი ნაწილი ბერძნულ და ლათინურ ენებზეა დაწერილი, ისინი, როგორც აღინიშნა, ხასიათდება მეტ-ნაკლები ქრონოლოგიური სიზუსტითა და მხატვრულობის მაღალი ხარისხით. შესაბამისად, ეპიგრაფიკული მონაცემების როლი ანტიკური ხანის საქართველოს ისტორიის რეკონსტრუქციის საკითხში საკმაოდ დიდია. სამწუხაროდ, ანტიკურ პერიოდში ქართულ ენაზე შესრულებულ ეპიგრაფიკულ ძეგლებს ჩვენამდე არ მოუღწევია. სამაგიეროდ, ჩვენს ხელთაა ანტიკურ საქართველოში იმ პერიოდის ე.წ. საერთაშორისო ენებზე შესრულებული წარწერები, რომელთა დიდი ნაწილი ბერძნულ და ასევე ლათინურ ენაზეა შექმნილი.

ნაშრომი „ანტიკური ხანის ბერძნულ-რომაული წარწერები როგორც საქართველოს ისტორიის წყარო“ მიზნად ისახავს ბერძნულ და ლათინურ ენაზე არსებული ეპიგრაფიკული მასალის მონოგრაფიულ შესწავლას და მა-

თი მეშვეობით ანტიკური ხანის საქართველოს ისტორიის ნაკლებად ცნობილი ან უცნობი მოვლენების და ფაქტების რეკონსტრუქციას.

საქართველოსა და საზღვარგარეთ აღმოჩენილი ბერძნული წარწერების კვლევას წლების განმავლობაში ემსახურებოდა აკად. თინათინ ყაუხჩიშვილი, რომლის ავტორობითაც გამოიცა არაერთი ფუნდამენტური ნაშრომი: საქართველოს ბერძნული წარწერების კორპუსი (2 ტომად) 1999-2000; საქართველოს ბერძნული წარწერების კორპუსი (1 ტომად), 2009; საქართველოს ისტორიის ძველი ბერძნული წყაროები, 2019. ამ ნაშრომებში ცნობილი მეცნიერი გვთავაზობს საქართველოსა და მის საზღვრებს გარეთ არსებული წარწერების წაკითხვისა და ინტერპრეტაციის საკუთარ ვერსიებს, იმოწმებს სხვა მკვლევართა კომენტარებსა და დასკვნებს.

ნაშრომში „ანტიკური ხანის ბერძნულ-რომაული წარწერები როგორც საქართველოს ისტორიის წყარო“ თინათინ ყაუხჩიშვილის ამ გამოკვლევებში მოცემული წარწერების გვერდით შესწავლილია როგორც საქართველოში, ისე საზღვარგარეთ ახლადაღმოჩენილი წარწერები. საყურადღებოა, რომ ბერძნულ ენაზე არსებული წარწერების გარდა, მონოგრაფიაში წარმოდგენილია ლათინური წარწერებიც, რაც სისტემური სახით ჯერ არ ყოფილა შესწავლილი.

ნაშრომი შედგება ორი ძირითადი თავისგან: „ბერძნული და ლათინური წარწერები, როგორც კოლხეთის/ლაზიკის ისტორიის წყარო“ და „ბერძნული და ლათინური წარწერები, როგორც იბერიის/ქართლის ისტორიის წყარო“. წიგნში ამ თავებში მოცემულია როგორც საქართველოში, ასევე საზღვარგარეთ აღმოჩენილი წარწერები.

საყურადღებოა, რომ ავტორები წარწერების კლასიფიკაციისას იყენებენ არა მხოლოდ გეოგრაფიულ, არამედ ქრონოლოგიურ პრინციპს, რაც ისტორიული მოვლენების რეკონსტრუქციის თვალსაჩინო სურათს გვთავაზობს.

მნიშვნელოვანია, რომ ნაშრომში შეთავაზებულია წარწერების წაკითხვისა თუ ინტერპრეტაციის ახლებური, ტრადიციულისგან განსხვავებული, საკმაოდ ორიგინალური ვერსიები (წარწერა სოხუმის ციხიდან; დელოფალი ულპიას წარწერა, უსას პიტიახმის წარწერა, ანაგრანესის წარწერები მცხეთიდან და სხვ.), დამოწმებულია უახლესი სამეცნიერო ლიტერატურა, დართულია ვრცელი როგორც ლინგვისტური, ისე ისტორიული ხასიათის სამეცნიერო კომენტარები.

როგორც კლასიკური ფილოლოგიის სპეციალისტმა, შემიძლია აღვნიშნო, რომ ბერძნული და ლათინური წარწერები ტრანსლიტერირებულია სწო-

რად, ლინგვისტური კომენტარები შესრულებულია მაღალ სამეცნიერო დონეზე, მსჯელობა არგუმენტირებულია, წაკითხვების და ინტერპრეტაციების ვერსიები საკმაოდ დამაჯერებელია და ეფუძნება ბერძნული და ლათინური ენების საფუძვლიან ცოდნას.

ასევე მნიშვნელოვანია, რომ ნაშრომში სწორადაა დამოწმებულია ბერძენ და რომაელ ავტორთა თხზულებებიდან ამონარიდები (პლუტარქოსი, სტრაბონი, არიანე, სტეფანე ბიზანტიონელი და სხვ.). საყურადღებოა, რომ ნაშრომში გამოყენებულია არა ქართულ ან უცხო ენაზე არსებული მხატვრული თარგმანები, არამედ შესრულებულია ახალი, სიტყვასიტყვითი თარგმანი, სადაც აშკარად ჩანს კლასიკური ენების ღრმა ცოდნა.

ნაშრომში წარმოდგენილია არაერთი მეცნიერული სიახლე, თვალსაზრისი, ინტერპრეტაცია და კომენტარი.

მთლიანად ნაშრომი წარმოადგენს ენობრივად გამართულ, სტილურად ერთიან გამოკვლევას, რომელშიც ჰარმონიულად შერწყმულია ლინგვისტური და ისტორიული კომენტარები. მიუხედავად ნაშრომის მეცნიერული ხასიათისა, იგი იკითხება ძალიან ცოცხლად და საინტერესოდ.

გარდა სამეცნიერო ღირსებისა, ნაშრომს, ჩემი აზრით, აქვს საგანმანათლებლო ღირებულებაც – იგი შესაძლებელია გამოყენებული იყოს სპეციალური სალექციო კურსის სახელმძღვანელოდ, რომელიც ბევრ მნიშვნელოვან მასალას მიაწვდის საქართველოს ისტორიისა და ანტიკურობის შემსწავლელ სტუდენტებს.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, მიმაჩნია, რომ ნაშრომი მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ საქართველოს ისტორიის, არამედ კლასიკური ენების და ზოგადად, ანტიკური სიძველეების შემსწავლელი სტუდენტებისა და სპეციალისტებისათვის, როგორც ისტორიკოსებისა და ფილოლოგებისათვის, ისე ჰუმანიტარული მიმართულების სხვა დარგების წარმომადგენლებისათვის. ვფიქრობ, გამოკვლევა ასევე დაინტერესებს არასპეციალისტებს, კერძოდ, მკითხველთა იმ საკმაოდ ფართო წრეს, რომელსაც იზიდავს საქართველოსა და ანტიკური ხანის ისტორია.